

משה חיים פלח

בגדר היתר יבום דקודם מתן תורה

אולם הרשב"א שם דחה ראיית הרמב"ן מיבום דיהודה וז"ל ומיהו אין תמר ראייה דמותרת הימה לו ליהודה דבר תורה משום יבמה דקודם התורה היה יבום מותר בקרובין אלא שרצה יהודה לנהוג זה כדרך שצוה התורה באחים לא בצאצ שהאח עיקר וצקי היה בענינו ויורה על זה בועז כן נראה לי עכ"ל, ומצואר מדברי הרשב"א דיבום דקודם מתן תורה נמי מהני להחיר איסורי קרובות, אך הריטב"א שם דחה ד"לא מצינו שהותר להם איסור ערוה משום מלות ייבום ואפילו תאמר כי דרך ייבום עשה כן יהודה".

ובקובץ הערות (סי' ע סק"א) ציאר דעת הרשב"א דע"ס ענין היבום מתיר איסור ערוה אף בלא מצוה, ודימה לדברי תוס' צנדה (מד"ג) גבי פיקוח נפש דעוברין דאף אי ליכא מצוה מ"מ איכא היתר יעו"ש², אולם צריך ציאר מקור הדבר, וכדתמה הריטב"א דהא לא מצינו דהותר להם איסור ערוה משום מלות יבום.

ונראה לדון בציאור הדברים, דהנה בעיקר גדר היתר אשת אח ליבום, יש המבצאים דיסוד איסור אשת אח [וכן שאר איסורי אשת קרובים כאשת

נחלקו הראשונים האם בני נח מזהירים על עריות דאישות, ויעוין ברמב"ן בפרק נושאין על האנוסה (פ"ה) דכתב וז"ל וה"ה נמי בעריות דאישות כגון אשת קרובים דמותרת בגיותן, דגבי עריות קימה כתיב זהו ואינהו קימה לית להו, ולא גמרינן מדאשכחן להו אישות בצאצ, דחדוש הוא דהא אפקרינהו רחמנא לזרעייהו כדפרישית, והרי יעקב נשא שתי אחיות ולאמלא היו אסורות היו חכמים צריכין לפרש שלא היו אחיות מן האם ולא פירשו כן בשום מקום, והרי יהודה אמר על תמר כלתו דדקה ממני ואלו הימה אסורה משום כלה אכתי חייבת היא מימה דעריות, והא דכתיב ולא יסף עוד לדעתה, מפני שהימה זקוקה ליבם והוא שלה לפי מה שהיו נוהגין ביבומין, ודקתני כל ערוה שב"ד ישראל ממייתין עליה בן נח מזהיר עליה אעריות דשאר קאי ולא אעריות דאישות, תדע דקא מקשי אבל חייבי כריתות לא והתניא וכו' ולא מקשי נמי מגופה דהא איכא חייבי מימות דאישות כגון אשת אב וכלתו דישראל ממייתין עליהן ולבני נח שריין לאידך ברייתא, אלא ש"מ לכולי עלמא אישות לית להו אלא אשת אב שנבעלה שנתרבתה בהן לדברי ר' עקיבא³ עכ"ל.

^א **וצ"ב** גדר הך דינא דאשת אב שנבעלה שאני, דכיון דלית להו עריות דאישות משום דלאו בני קימה נינהו, מאי שנא אשת אב, ונראה דרבי עקיבא אויל לטעמיה דסבך כרבי יהודה דלנוסת אביו אסורה (פ"ה) וכסם דאף בישראל נאסרה אנוסת אביו אף בלא אישות כלל וגדר הדברים נבצאר לעיל דיתכן דהוי כעין דין אשת מלך (פנהדרין י"ח ב) ומלתא דכבוד אביו, וה"נ בצבן נח נאסרה אשת אביו שנבעלה. ^ב **ויש** שציארו שיטת הרשב"א ע"פ מש"כ במושב זקנים עה"ת (בראשית לח ב) מפסיקתא דרב כהנא דיהודה נטוה ציווי גמור על היבום וכתב שם דהיינו לאח או לאחד מן הקרובים דכתיב דקה ממני, וציאר דמה"ט דגוה בשריפה ואף דלדידן יבמה לשוק אינה במימה מ"מ שאני בן נח דאמרי' (פנהדרין נ"ג ב) אמר רבי חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו וצא עליה נהרג עליה, וה"נ מכא מלות יבום חשיבא כמיוחדת דלא גרע יחוד המקום מיחוד רבה, אי נמי משום דבני נח אזוהרתן זו היא מימתן יעו"ש, והא דמהני להחיר איסורי עריות דיתכן דאף בצ"נ אמרינן עשה דוחה לא תעשה וז"ל דב"ג נהי דאזוהרתן זו היא מימתן אך ל"ה כחומר כרת דאמרי' אין עדל"ת שיב"כ, ויעוין בהג' לריטב"א (ג"ס) ויל"ד.

לשמוע והיו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביצום האח כו' עכ"ל וכדכתיב וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע] ויש לומר דבצן נח ידעינן מסברא דצבה"ג ל"ש איסור אשת קרובים, והא דבישראל צעינן קרא להתיר, יש לומר משום דבישראל איכא דינא דכל דנאסר תחילה נאסר לעולם אף דפקעה סיבת האיסור, דאיסורא לא פקע בכדי [ויעוין בקוה"ע (סי' יב סק"ה) ועוד] ואף דכלפי יצום מעיקרא לא שייכא סיבת האיסור, אך כיון דמחיים ל"ש ענין היצום חשיב דנאסרה לגמרי, ולהכי אף לאחר מיתה דהשתא קאי במקום אחיו ופקעה סיבת האיסור, צעינן דין מתיר, ונתחדש דמימת הצעל מתרת איסור אשת אח במקום יצום, אך בצן נח יתכן דליכא כלל האי דינא, ואינו אסור אלא כל זמן דאיכא לסיבת האיסור^ד, ולהכי קודם מתן תורה ידעינן מסברא דמותר היצום בנשות הקרובים, דכיון דהיבס עומד במקום המת ל"ש כל גדר האיסור, והדברים מחודשים.

אציו ואשת צנו] יסודן לאו משום שארות אלא דהוי כעין איסור אשת איש ומשום הפגיעה באישות, אלא דאשת איש איתה היתר בגירושין ובמיטה ובאשת אח ושאר קרובים לא נאמר הך היתר, ומה"ט מהני דין קידושי חוץ אף כלפי איסור אשת אח [גיטין פג ב] אף דלענין איסור קרובות אשתו בפשוטו ל"מ קידושי חוץ ויעוין בפסקי הרי"ד^ד (פה"ג גיטין פג ב) מיהו בזה יל"ד עוד עפ"ד הרמב"ן דיסוד איסור אחות אשה היינו לישראל נשים כאחת ואינו כלל מדיני האישות עצמה ולהכי ל"ש בזה שיר ואכמ"ל] ומעתה לנו דיצום כיון דהיבס עומד במקום אחיו, ל"ה כלל פגיעה באישות אחיו, וזהו יסוד היתרא דאשת אח ליצום^י.

ומעתה נראה לדון לחדש, דנאמת הך היתרא ידעינן מסברא, דכיון דיסוד האיסור משום הפגיעה באישות, ביצום כיון דהוא עומד במקום אחיו ל"ש יסוד האיסור [ויו"ל הרמב"ן (בראשית לח ט) הענין סוד גדול מסודות התורה בתולדת האדם וניכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם השם עיניים לראות ואזנים

^א **והאחריו** עמדו בהא דמבואר (ג) דאי עדל"ת היתה אחות אשה מתייבמת והא לא תפסי קידושין ונאמרו בזה כמה דרכים, ור' שמואל ז"ל (פ"ה) הביא מדברי המקנה (קידושין פה ב) דנראה דנאמת לומר דקידושי יצום שאני ובהם ליכא דינא דלא תפסי קידושין בעריות [ויעו"ש בד' המקנה] ויש המבארים בזה דאין הגדר דע"ס קנין האישות דיצום חלוק ולא נאמר בו דינא דלא תפסי קידושין בעריות, דודאי ע"ס קנין האישות הוי כקנין דעלמא, אלא דכיון דהיבס עומד במקום אחיו סגי במה דכלפי אחיו אינה ערוה.

^ד **וברושלמי** (פ"ה דקידושין ה"ה) איכא פלוגתא האם יש גירושין בצן נח, ולשון הרמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ה) מאימתי תהיה אשת חבירו כגורשה שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעזמה, או משתלא היא מתחת רשותו ותלך לה שאין להם גירושין בכתב כו' עכ"ל וביאר בחידושי הרי"ן (פיה"ד דקידושין פה ב) דפירש הרמב"ם דפליגי אי בעיא גט, וי"ל דהא דאשת איש בעיא מתיר דגט היינו משום דנאסרה לעולם ולהכי לא סגי דתלא מביתו כב"ג דאף דפקעה סיבת האיסור מ"מ בעיא מתיר, אך בב"ג דלא בעיא גירושין בכתב היינו משום דצבה ליכא האי דינא, ולית בהו איסור אלא בזמן סיבת האיסור [ויל"ד].